

СОЛИҚ ОРГАНЛАРИНИНГ ИЖРО ҚИЛИНИШИ ЛОЗИМ БЎЛГАН ХУЖЖАТЛАРИНИНГ УМУМИЙ ТАВСИФИ

Азимов Раҳматилла Лутфулла ўғли,

Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси

магистратураси тингловчиси

E.mail: mr.azimov92@gmail.com

АННОТАЦИЯ: Мақолада айрим ҳуқуқшунос олимлар томонидан солиқ органларининг ижро ҳужжатлари тушунчасининг талқини, солиқ органлари томонидан қабул қилинадиган ҳужжатларни умумий тавсифи шунингдек, солиқ органлари ижро ҳужжатлари тизимини такомиллаштириш борасида айрим масалалар муҳокама қилинган.

КАЛИТ СЎЗЛАР: солиқ, солиқ органлари ижро ҳужжатлари, солиқ маъмуриятчилиги, солиқ-ҳуқуқий муносабатлар, солиқ мажбуриятлари.

Солиқ органлари томонидан қабул қилинадиган ҳужжатлар давлат бошқаруви тизимида муҳим аҳамият касб этади. Бу ҳужжатлар давлат иқтисодий сиёсатининг асосий воситаларидан бири ҳисобланиб, уларнинг қонуний ва самарали ижроси мамлакат молиявий барқарорлигининг муҳим шартларидан биридир.

Солиқ органларининг ижро қилиниши лозим бўлган ҳужжатлари солиқ тизимининг самарали фаолият юритишини таъминловчи, солиқ маъмуриятчилигининг асосий ҳуқуқий воситаси ҳисобланади. Мазкур ҳужжатлар давлат солиқ органлари фаолиятининг ҳуқуқий асосини ташкил этиб, солиқ-ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишда муҳим аҳамият касб этади.

Ижро ҳужжатлари тизими солиқ органлари фаолиятини тартибга солувчи, солиқ тўловчилар мажбуриятларини белгиловчи ва уларнинг бажарилишини таъминловчи ҳужжатлар мажмуи бўлиб, солиқ тизимининг муҳим таркибий қисми ҳисобланади.

Солиқ органларининг ижро ҳужжатлари тушунчаси бир қатор олимлар томонидан турли хил ёндашув ва тамойиллар асосида талқин қилинган.

Америкалик олим Ричард Масгрейв (Richard Musgrave) солиқ ижро ҳужжатларини “солиқ маъмуриятчилигининг ҳуқуқий асоси” сифатида таърифлаб, унинг фикрига кўра, солиқ органларининг ижро ҳужжатлари самарали солиқ тизимининг асосий элементи ҳисобланишини таъкидлаган. [1.]

Германиялик олим Ёахим Ланг (Joachim Lang) эса, солиқ органларининг ижро ҳужжатларига “солиқ мажбуриятларини бажарилишини таъминловчи, қонуний

асосга эга бўлган ва давлат томонидан кафолатланган расмий ҳужжатлар тизимидир” – деб таъриф берган. [2.]

Франциялик ҳуқуқшунос олим Пьер Коллин (Pierre Collin) солиқ органларининг ижро ҳужжатларини “солиқ маъмуриятчилигининг рақамли трансформациясини таъминловчи, замонавий технологияларга асосланган электрон ҳуқуқий ҳужжатлар тизимидир” – дея таърифлаган. [3.]

Россиялик олим А.В.Брызгалин солиқ органлари ҳужжатларини “солиқ назоратининг ҳуқуқий воситаси” сифатида таърифлаган бўлса, [4.] яна бир рус олими С.Г.Пепеляев эса, “солиқ органларининг ижро ҳужжатлари – солиқ органлари ваколатларини амалга ошириш, солиқ назоратини ўтказиш ва солиқ мажбуриятларининг бажарилишини таъминлаш воситаси бўлиб хизмат қиладиган маъмурий-ҳуқуқий ҳужжатлардир” – деб таърифлаган. [5.]

Бу борада ўзбек ҳуқуқшунос олимларидан Х.Т.Адилкариев солиқ органларининг ижро ҳужжатларига “солиқ-ҳуқуқий муносабатларни тартибга солувчи асосий воситалардан бири” деб таъриф берган. [6.]

Яна бир ўзбек ҳуқуқшунос олими И.Б.Зокиров эса, “солиқ органлари томонидан қонун ҳужжатларида белгиланган ваколатлар доирасида қабул қилинадиган, солиқ тўловчилар учун мажбурий бўлган ва белгиланган муддатларда ижро этилиши лозим бўлган ҳуқуқий ҳужжатлардир” – деб таърифлаган. [7.]

Юқоридаги олимлар фикрларидан солиқ органларининг ижро ҳужжатлари бевосита солиқ мажбуриятларини бажарилишида ва солиқ-ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишда солиқ тўловчилар учун мажбурий бўлган ва қонунда белгиланган тартибда ижро этиладиган ҳужжатлардир деган умумий хулосага келиш мумкин.

Солиқ органларининг ҳужжатлари давлат бошқарувида стратегик аҳамиятга эга бўлиб, мамлакатнинг иқтисодий-молиявий барқарорлигини таъминлашда асосий восита сифатида хизмат қилади. Бу ҳужжатлар нафақат солиқ маъмуриятчилигини тартибга солади, балки давлат бюджетининг барқарор тушумларини таъминлаш ва солиқ тўловчиларнинг масъулиятини оширишга қаратилган комплекс тизимни яратди. Давлат бюджети даромадларини шакллантириш борасида, мазкур ҳужжатлар солиқ тўловларининг ўз вақтида ва тўлиқ тушишини таъминлайди.

Ушбу ҳужжатларнинг ҳуқуқий асоси Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси[8.], “Давлат солиқ хизмати тўғрисида”ги Қонуни ва бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган бўлиб, солиқ органларининг ижро ҳужжатлари қуйидаги асосий турларга бўлинади:

1. Солиқ текшируви далолатномалари – солиқ органлари томонидан ўтказилган сайёр солиқ текширувлари натижалари бўйича тузиладиган, аниқланган ҳуқуқбузарликлар ва молиявий тафовутларни акс эттирувчи ҳужжат. Бу ҳужжат

солиқ тўловчи томонидан тасдиқланиши ёки унга нисбатан эътироз билдирилиши мумкин.

2. Солиқ қарзини ундириш тўғрисидаги қарорлар – солиқ органи раҳбари томонидан тасдиқланадиган, солиқ қарздорлигини мажбурий тартибда ундириш учун асос бўладиган ҳужжат. Ушбу қарорлар қонунда белгиланган тартиб ва муддатларда ижро этилиши шарт.

3. Солиқ органларининг хабарномалари – солиқ тўловчиларга уларнинг молиявий мажбуриятлари, тўлов муддатлари ва ижро этмаслик оқибатлари тўғрисида маълумот берувчи расмий ҳужжат.

4. Камерал назорат натижалари бўйича хулосалар – солиқ ҳисоботларини таҳлил қилиш натижасида аниқланган номувофиқликлар ва уларни бартараф этиш муддатлари кўрсатилган ҳужжат.

5. Маъмурий жарима қўллаш тўғрисидаги қарорлар – солиқ қонунчилиги бузилганда қўлланиладиган молиявий санкцияларни белгиловчи ҳужжат.

Умуман олганда, солиқ органларининг ижро қилиниши лозим бўлган ҳужжатлари солиқ-ҳуқуқий муносабатларни тартибга солувчи, солиқ маъмуриятчилигини амалга оширишнинг асосий воситаси бўлиб хизмат қиладиган, маъмурий-ҳуқуқий табиатга эга бўлган расмий ҳужжатлардир.

Баён этилганлардан келиб чиқиб шундай фикрга келиш мумкинки, солиқ органларининг ижро қилиниши лозим бўлган ҳужжатлари солиқ мажбуриятларининг бажарилишини таъминлаш, солиқ назоратини амалга ошириш ва солиқ-ҳуқуқий муносабатларда тартибни таъминлаш воситаси сифатида муҳим аҳамият касб этади.

Солиқ органларининг ижро қилиниши лозим бўлган ҳужжатлари солиқ маъмуриятчилигининг муҳим элементи бўлиб, уларнинг самарали ижро этилиши солиқ тизими фаолияти самарадорлигини таъминлашнинг асосий шартларидан бири ҳисобланади.

Ижро ҳужжатлари тизимини такомиллаштириш замонавий технологияларни жорий этиш, ҳуқуқий механизмларни ривожлантириш ва халқаро тажрибадан самарали фойдаланиш орқали амалга оширилиши лозим.

Солиқ органларининг ижро ҳужжатлари тизимини ривожлантириш нафақат солиқ маъмуриятчилиги самарадорлигини оширишга, балки солиқ тўловчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, солиқ маданиятини юксалтириш ва давлат бюджети даромадларини барқарорлаштиришга хизмат қилади.

АДАБИЁТЛАР (REFERENCES)

1. Musgrave R. Public Finance in Theory and Practice. – New York: McGraw-Hill, 2020. – 628 б.
2. Lang J. Grundlagen der Steuerrechts – Berlin: Springer, 2020. – P.186.
3. Collin P. Administration fiscale numérique. – Paris: Dalloz, 2020. – P.156.
4. Брызгалин А.В. Налоговый контроль и производство по делам о налоговых правонарушениях. – М.: Юрист, 2019. – 420 б.
5. Пепеляев С.Г. Налоговое право. – М.: Норма, 2021. – 312 б.
6. Адилкариев Х.Т. Солиқ ҳуқуқи: назария ва амалиёт. – Тошкент: ТДЮУ, 2018. – 320 б.
7. Зокиров И.Б. Солиқ органлари ҳужжатларининг ҳуқуқий асослари // Ҳуқуқ ва бурч. – 2020. – №5. – Б.25.
8. Ўзбекистон Республикаси Солиқ Кодекси. (электрон манба)
<https://lex.uz/mact/4674902>